

Između dva Svetska samita o Informatičkom društvu

Svetski samit o informatičkom društvu (World Summit on Information Society) se održava prema rezoluciji 56/183 generalne skupštine UN, donetoj 21. Decembra 2001. Samit se održava u dve faze. Prva je održana u Ženevi, od 10 do 12. decembra 2003, dok će se druga održati u Tunisu, od 16 do 18. novembra 2005.

Na prvi pogled, ovaj tekst je nekako došao na red prekasno za prvi, a prerano za drugi samit. Zapravo, objavljujemo ga na vreme.

Ili baš naprotiv, u nevreme – svako podsećanje na razvojne tokove koji nas zaobilaze je bolno, ne samo domaćoj stručnoj javnosti, već i svakom, kome je jasno koliko mnogo primena ICT tehnologija može značiti za povećanje kvaliteta života. Sa druge strane, kada srpska vlast ne tvrdi pazar na tržištu telekomunikacija, onda podgreva cinizam intelektualne pseudo-elite frazama o značaju interneta i visokih tehnologija. Ipak, uloga javnosti je da podseća i opominje. Predstojeći, Tuniški samit je još jedna prilika da zauzmemo mesto koje nam civilizacijski pripada. Za sada, država ne pokazuje spremnost da to iskoristi – na primer, u pripremnom komitetu za njegovu organizaciju, nema domaćih IT profesionalaca – taj posao rutinski obavljaju članovi naše diplomatske misije pri sedištu UN u Ženevi.

Priča o informatičkom društvu nije poglavlje knjige o svetskoj zaveri. Ona je put ka efikasnijoj državi i većem kvalitetu života baš svih njenih građana - pa i onih kojima je draži političar kada masnim rukama tresne po stolu, od onog koji pritiska *Enter* na tastaturi.

Ženevski samit je postavio osnove - usvajanjem *Deklaracije o principima Informatičkog društva* i *Akcionog plana*. Cilj Tuniškog samita je praćenje i evaluacija progressa akcionog plana i izrada agende za definisanje ciljeva do 2015. godine. Prema *Deklaraciji*, najveći izazov stvaranju informatičkog društva, viđen očima svetskih lidera je digitalni jaz (*digital divide*). Digitalni jaz je simbol najvećeg svetskog ICT problema, ambis mijskih razmera koji deli one koji **moгу** i **hoće** od drugih koji **ne mogu** ili **neće** da se povinuju neminovnostima koje nosi savremena civilizacija. U ovoj metafori, država igra ulogu splavara koji **može** i **zna** da poveže dve strane.

Potpisana vizija sveta u 2015. godini ne ostavlja mnogo sumnji u rešenost svetskih lidera da uloze u razvoj informatičkog društva. Ona obuhvata informatizaciju svih univerziteta i škola, javnih biblioteka, muzeja i poštanskih sistema, bolnica i drugih zdravstvenih ustanova. Ona podrazumeva reformu programa nastave u osnovnim srednjim školama, podršku u kreiranju digitalnog sadržaja, i to na svim svetskim jezicima. Konačno, ultimativni cilj Akcionog plana je pristup ICT tehnologijama za barem 50% ljudske populacije.

Deklaracija se, između ostalog, sastoji od 11 ključnih principa za ostvarenje Informatičkog društva. Za svaki od ovih principa, Akcioni plan određuje šta je potrebno uraditi do 2015. godine.

1. Definisane uloge države i privatnog sektora u donošenju odluka

Akциони plan zahteva izradu nacionalne strategije razvoja informatičkih društava u 2005. godini. On je veoma jasno vidi kao izvod iz balansiranog, strukturiranog dijaloga između javnog i privatnog sektora – pregleda primenjenih uspešnih rešenja, relevantnih za određene oblasti i sektore. Dijalog se mora voditi sa stalnim osvrtom na specifičnosti lokalnih i nacionalnih sredina i koncept održivosti razvoja, pri čemu je javni sektor odgovoran za formulisanje strategije, a privatni – za izvođenje konkretnih projekata. Sve vlade, potpisnici akcionog plana, su se obavezale da u 2005. godini ostvare makar jedan ovakav (*Multi Sector Partnership - MSP*) projekat kao *showcase* za buduće delovanje.

Uloga države se ogleda i u pomoći i promociji mera koje mogu biti direktno ili indirektno vezane za razvoj informatičkog društva, kao što su tehnološki inkubatori, privlačenje investicionog kapitala, državni investicioni fondovi, izvoz softvera, itd.

2. Razvoj ICT infrastrukture

Države potpisnici su preuzele obavezu da ostvare uslove za ravnopravnu tržišnu utakmicu u investiranju u ICT infrastrukturu i razvoj novih servisa. U kontekstu usvojene nacionalne strategije, države moraju definisati politiku obezbeđivanja pristupa ICT tehnologijama svim relevantnim institucijama, sa jasno i jednoznačno definisanim indikatorima progresa. Naročito se insistira na razvoju kapaciteta, zasnovanih na nežičnim tehnologijama, uključujući i satelitski prenos.

Na internacionalnom nivou, poziva se na smanjivanje troškova interkonekcija nacionalnih i regionalnih mreža i proširenje njihovih opsega putem optimizacije veza povezivanjem u regionalne *backbone*-ove.

3. Obezbeđivanje pristupa informacijama i znanju

Deo svake nacionalne strategije mora biti skup mera za razvoj i promociju javnih informacija. Pored informacija čiji je izvor državna uprava, zahteva se snažna podrška u digitalizaciji informacija od javnog značaja, kao što su knjižni i arhivski fondovi biblioteka i drugih institucija odgovornih za sistematizaciju i čuvanje javnih informacija. Pristupačnost informacija od javnog značaja se mora obezbediti postavljanjem pristupnih tačaka sa besplatnim korišćenjem, na javnim mestima, kao što su pošte, biblioteke, državne i obrazovne institucije.

Jedna od važnih obaveza države u ovom segmentu je i razvoj svesti o mogućnostima različitih softverskih modela – komercijalnih i besplatnih uz posebnu kategoriju softvera otvorenog koda. Na ovaj način ona pomaže stvaranju konkurencije na tržištu i drugih pozitivnih efekata i promoviše slobodu izbora.

4. Razvoj kapaciteta

Tehnologija bez njenih korisnika nema nikakvu vrednost. Zato, pored uslova potrebnih za njeno korišćenje, svi moraju posedovati veštine potrebne za to. Država se mora starati o tome da ICT prožimaju nastavne planove, barem u onoj meri koliko je potrebno da stanovništvo još u najranijem uzrastu u punoj meri koristi servise informatičkog društva. Pored ovoga, ona mora brinuti da u njoj postoji kritična masa kvalifikovanih ICT profesionalaca i eksperata.

Za koncept edukacije kao servisa koji nadraستا obrazovni sistem u njegovom konvencionalnom značenju, zaslužne su upravo ICT tehnologije, odnosno, izrada prvih sistema za učenje na daljinu.

5. Izgradnja poverenja u ICT i bezbednost

U cilju izgradnje poverenja u potencijale ICT i bezbednost digitalnih informacija, preporučuje se snažna kooperacija država u razmatranju postojećih i potencijalnih pretnji i definisanje mera za njihovo prevazilaženje, unapređenja zakonodavnog sistema, koja bi omogućila efikasnu istragu i krivično gonjenje *cyber*-kriminala, razvijanje svesti o *online* privatnosti i sredstvima za njeno očuvanje, uklanjanje zakonodavnih i praktičnih barijera za korišćenje elektronskih sredstava za autentifikaciju, itd.

6. Razvoj okruženja za ICT

Da bi maksimizovala sve socio-ekonomske prednosti informatičkog društva, država mora da kreira ubedljivo, transparentno i nediskriminatorno pravno i političko okruženje. Jedan od zaključaka prvog samita je bila i jasna potreba za ustanovljenjem radne grupe koja bi identifikovala važna pitanja relevantna za *internet*, ustanovila jasno razumevanje uloge i odgovornosti država, međunarodnih organizacija i foruma, kao i privatnog i nevladinog sektora iz razvijenih zemalja i zemalja u razvoju.

Nakon konsultacija više od 250 učesnika, održanih u Ženevi 20. septembra 2004. godine, odlukom generalnog sekretara, WGIG (*Working Group for Internet Governance*) je osnovana 11. novembra prošle godine. Nju čini 40 predstavnika vladinog, nevladinog i privatnog sektora, između ostalog i naše gore list (predstavnik naše zemlje ?), predsednik Diplo fondacije iz Ženeve, gospodin Jovan Kurbalija.

7. Primena ICT tehnologija

Kao najvažnije oblasti primene ICT tehnologija, prvi samit apostrofira javnu administraciju, biznis, obrazovanje, zdravstvo, zapošljavanje, ekologiju, poljoprivredu i nauku. One moraju naći svoje mesto u nacionalnoj strategiji razvoja informatičkog društva, imajući u vidu socio-ekonomske prilike i specifičnosti zemalja, odnosno, regiona. U svakoj od oblasti, snažno se zahteva uspostavljanje partnerstava između vlada i privatnog i nevladinog sektora u realizaciji konkretnih projekata.

Osnovni pravci delovanja *e-government* strategije treba da budu promovisanje transparentnosti i inoviranje državne i javne uprave i demokratskih procesa, jačanje i povećanje efikasnosti odnosa sa građanima, efikasnije korišćenje javnih resursa.

U oblasti *e-businessa*, od država se zahteva razvijanje svesti o efektima korišćenja ICT tehnologija u međunarodnoj trgovini i pomoć u razvoju malih i srednjih preduzeća u ICT industriji.

Ulaganje u razvoj zdravstvenih informacionih sistema i njihovo povezivanje omogućit će zdravstvenim radnicima jednostavan pristup informacijama relevantnim za istraživanja u graničnim područjima savremene medicine koje se bave do sada neizlečivim bolestima, u prevenciji bolesti i drugim oblastima medicine. Iako objedinjeni sistemi moraju da u punoj meri obezbede poštovanje privatnosti, oni mogu biti izuzetno moćan alat za praćenje širenja zaraznih bolesti, alarmiranje i upravljanje.

ICT tehnologije otvaraju nove mogućnosti upravljanja ljudskim resursima i povećanja njihove produktivnosti i kvaliteta života. Države se obavezuju da promoviše princip rada na daljinu, koji omogućava ljudima da žive u svojim sredinama, a rade bilo gde.

Države, u saradnji sa nevladinim i privatnim sektorom se pozivaju da koriste ICT kao instrument i u oblastima zaštite životne sredine i održivog trošenja prirodnih resursa, poljoprivrede, ribarstvu, šumarstvu i industriji hrane.

One, takođe, preuzimaju i obavezu razvoja pristupačnog i pouzdanog *interneta* velike propusne moći u korenu proizvodnje informacija i znanja – na univerzitetima, pomoću u ostvarivanju partnerstava i umrežavanja srodnih institucija, itd.

8. Očuvanje raznovrsnosti kultura i jezika i nacionalnog identiteta

Od država potpisnika agende, očekuje se kreiranje politike koja pomaže očuvanju kulturnog i istorijskog nasleđa u sklopu politike razvoja Informatičkog društva, a u skladu sa relevantnim dokumentima Ujedinjenih nacija, pre svega UNESCO-a. Zakonodavstvo mora obezbediti punu ulogu institucija kao što su muzeji, biblioteke, arhivi i druge, u digitalizaciji relevantnog sadržaja i to na način koji poštuje i štiti bogatstvo jezika, pisma i druge kulturne specifičnosti.

Takođe, obaveza države je i da pomaže projekte prevođenja softverskih paketa na lokalne jezike, ali i približava raznorodne kulture, prevođenjem tradicionalnog znanja, običaja i lokalne istorije na svetske jezike.

9. Uloga štampanih i elektronskih medija

Uloga konvencionalnih medija sa pristupom širokoj populaciji je da se i dalje bori za slobodu izražavanja i očuvanje etike; da služi kao izvor sadržaja za nove medije i da promoviše njihove vrednosti; da stvara kulturne i obrazovne sadržaje i distribuira ih, posebno u ruralnim oblastima.

10. Čuvanje etičke dimenzije Informatičkog društva

Informatičko društvo mora biti zasnovano na univerzalnom sistemu vrednosti koje poštuje slobodu, jednakost, solidarnost, toleranciju, deljenje odgovornosti i poštovanje prema prirodi. Države se pozivaju da se svojim zakonodavstvom snažno i odlučno bore protiv svake zloupotrebe čiji je subjekat ili alat – ICT, bez obzira na o da li se radi o krađi, nedoličnom digitalnom sadržaju ili naručenju privatnosti.

11. Međunarodna i regionalna saradnja

Jedan od najvitalnijih elemenata za implementaciju ovog akcionog plana je međunarodna i regionalna saradnja koje moraju da budu fokusirane na uklanjanje digitalnog jaza. Na primer, od zemalja u razvoju se traži da u zahtevima za finansiranje infrastrukturnih projekata, usmerenih ka razvijenim zemljama i međunarodnim finansijskim organizacijama, ICT projekti dobiju prednost u definisanju prioriteta.

Samit, između ostalog, poziva i sve međunarodne i regionalne organizacije da koriste ICT kao svakodnevni alat u svojim projektima i da asistiraju zemljama u razvoju u kreiranju nacionalnih akcionih planova za razvoj Informatičkog društva, imajući u vidu njihov značaj i uticaj.

Skupovi UN na nivou samita, sa predsednicima država i vlada kao učesnicima su posvećeni najvažnijim globalnim temama, koje je potrebno postaviti na sam vrh agende. Njihovo prisustvo treba da demonstrira spremnost svake države da učini sve što je u njenoj moći da doprinese rešavanju nekog globalnog problema ili izađe u susret novim okolnostima. Predstavnik Srbije i Crne Gore na prvom samitu bio je gospodin Dragoljub Mićunović, u to vreme predsednik parlamenta Državne zajednice.

Danas, nakon postepenog izlaska zapadne civilizacije iz recesije, u najvećem procvatu IT outsourcinga, Srbija se može slobodno nazvati uspavanim divom. Razvojni ljudski kapacitet, proistekao iz godina korišćenja besplatnog piratskog softvera, jeftinog (besplatnog) visokog obrazovanja i relativno niskih cena računara i srodne opreme, obećava mnogo.

Da li je država spremna da konačno, na pravi način iskoristi srećne okolnosti u kojima smo se našli posle petooktobarskog „Ne“? Poziv je (još jednom) otvoren do novembra ove godine.